

Uwarunkowania prawne lokalizacji zakładów mogących powodować poważną awarię

Hanna Rutkowska – główny specjalista

Urszula Owczarska – główny specjalista

WIOŚ w Warszawie, luty 2011r.

Akty prawne:

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25 poz. 150 z późniejszymi zmianami).**
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Nr 96/82/WE z dnia 9 grudnia 1996r. „w sprawie kontroli niebezpieczeństwa poważnych awarii związanych z substancjami niebezpiecznymi”, zmieniona dyrektywą 2003/105/WE – dyrektywa „Seveso II”.**
- Ustawa z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 70, poz. 717 z późniejszymi zmianami).**

Podstawowe definicje:

Artykuł 3 pkt. 23, 24, 32c ustawy POŚ

- ❑ **Poważna awaria** – zdarzenie, w szczególności emisja, pożar lub eksplozja, powstałe w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzące do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem; **Poważna awaria przemysłowa** – poważna awaria w zakładzie;

- ❑ **Ryzyko** – prawdopodobieństwo wystąpienia konkretnego skutku w określonym czasie lub określonej sytuacji;

Matryca ryzyka (2) - przykład

Prawdopodobieństwo wystąpienia wybuchu 1/rok	Skutki				
	1 Pomijalne	2 Małe	3 Średnie	4 Duże	5 Katastroficzne
A: $10^0 - 10^{-1}$	TA	TNA	NA	NA	NA
B: $10^{-1} - 10^{-2}$	TA	TA	TNA	NA	NA
C: $10^{-2} - 10^{-3}$	A	TA	TA	TNA	TNA
D: $10^{-3} - 10^{-4}$	A	A	TA	TA	TNA
E: $10^{-4} - 10^{-5}$	A	A	A	TA	TA

A – ryzyko akceptowane , nie wymagane dalsze działania;

TA – ryzyko tolerowane, stosowanie zasady ALARP (As Low As Reasonably Practicable) – tak niskie, jak jest to praktycznie uzasadnione;

TNA – ryzyko tolerowane nieakceptowane - wprowadzenie dodatkowych zabezpieczeń w ciągu krótkiego czasu;

NA – ryzyko nieakceptowane - działania natychmiastowe.

Artykuł 3 pkt. 37 i 45 ustawy POŚ

- ❑ **Substancja niebezpieczna** – jedna lub więcej substancji albo mieszaniny substancji, które ze względu na swoje właściwości chemiczne, biologiczne lub promieniotwórcze mogą, w razie nieprawidłowego obchodzenia się z nimi, spowodować zagrożenie życia lub zdrowia ludzi lub środowiska; **substancją niebezpieczną może być surowiec, produkt, półprodukt, odpad, a także substancja powstała w wyniku awarii;**

- ❑ **Właściwy organ Państwowej Straży Pożarnej:**
  - ✓ komendant powiatowy – w sprawach zakładów o zwiększonym ryzyku **ZZR**,
  - ✓ komendant wojewódzki – w sprawach zakładów o dużym ryzyku **ZDR**.

Artykuł 248 ustawy POŚ

Kryterium klasyfikacji do danej grupy obiektów „Seveso II”, to jest zakładów dużego ryzyka ZDR lub zakładów zwiększonego ryzyka ZZR jest rodzaj, kategoria i przewidywana, maksymalna ilość substancji niebezpiecznej znajdującej się w zakładzie, możliwa do wystąpienia na terenie zakładu lub w procesie przemysłowym, zarówno w warunkach normalnej pracy zakładu jak i podczas awarii przemysłowej.

Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 9 kwietnia 2002r., zmienione rozporządzeniem z dnia 31 stycznia 2006r. (Dz. U. Nr 30, poz. 208)

określa:

1) nazwy i ilości substancji niebezpiecznych, decydujące o zaliczeniu do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku m.in. tj.:

chlor, wodór, skrajnie łatwopalne gazy skroplone (LPG), gaz ziemny, acetylen, metanol, tlen, benzyny, nafty i oleje napędowe i opałowe;

2) oznaczenie numeryczne substancji, pozwalające na jednoznaczną ich identyfikację - Nr CAS Chemical Abstract Service;

np. **azotan amonu** – Nr CAS 6484-52-2

chlor – Nr CAS 7782-50-5

3) kryteria kwalifikowania substancji niewymienionych na podstawie nazwy i oznaczenia numerycznego do kategorii:

- a) bardzo toksycznych,
- b) toksycznych,
- c) utleniających,
- d) wybuchowych,
- e) łatwopalnych,
- f) wysoce łatwopalnych,
- g) skrajnie łatwopalnych,
- h) niebezpiecznych dla środowiska

oraz ich ilości decydujące o zaliczeniu do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku.

Przepisów dotyczących klasyfikacji do ZDR lub ZZR nie stosuje się do:

- 1) Komórek i jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej albo przez niego nadzorowanych;
- 2) Transportu materiałów niebezpiecznych i ich czasowego magazynowania poza zakładami;
- 3) Poszukiwania, rozpoznawania i wydobywania kopalin ze złóż z wyjątkiem ich składowania i magazynowania oraz chemicznych i cieplnych procesów przetwarzania tych kopalin;
- 4) Składowania i magazynowania odpadów, z wyjątkiem odpadów niebezpiecznych, stanowiących substancje niebezpieczne określone w rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 9 kwietnia 2002r.

Charakterystyka zakładów mogących powodować poważną awarię przemysłową.

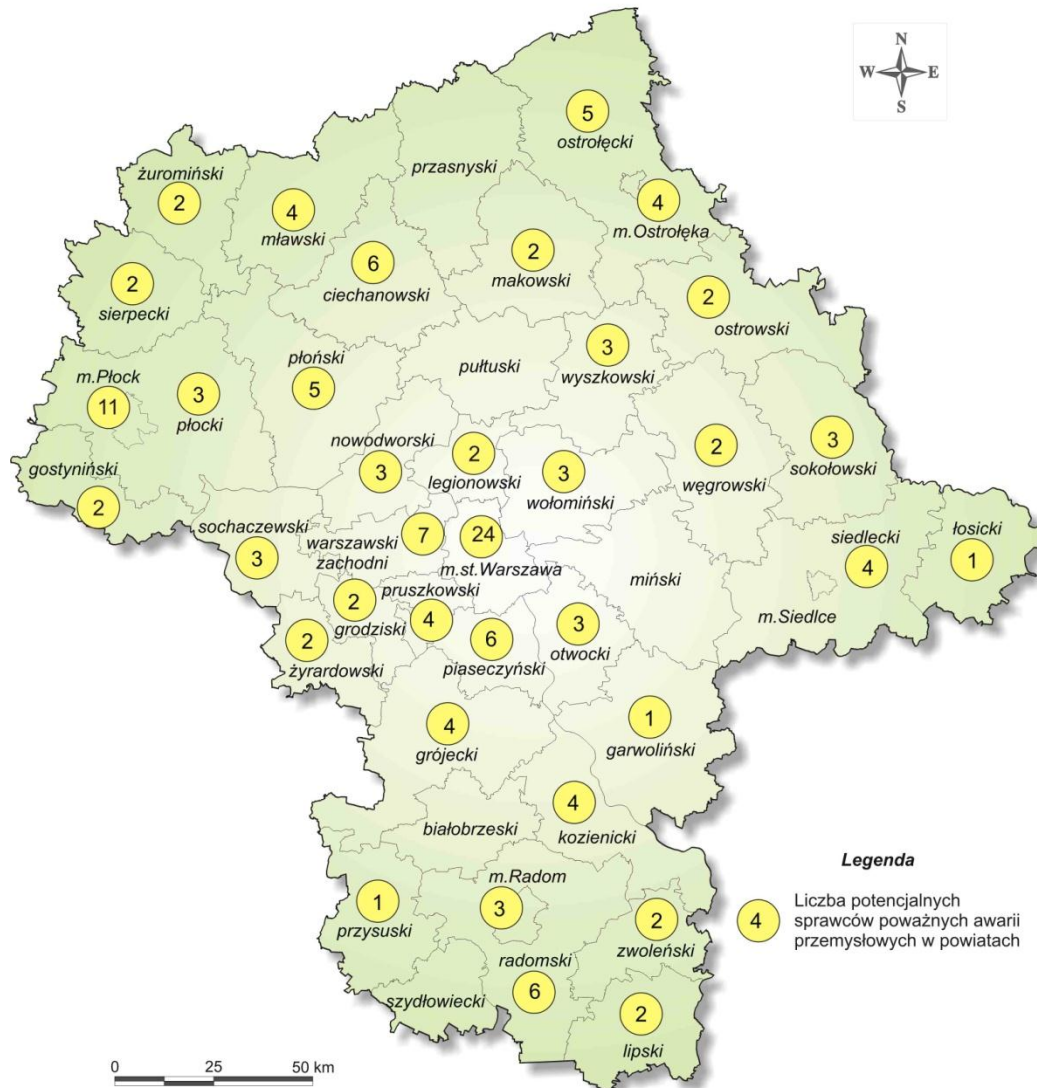
Według stanu na dzień 31 grudnia 2010r. prowadzony przez WIOŚ w Warszawie rejestr zakładów, których działalność może być przyczyną wystąpienia poważnej awarii na terenie woj. mazowieckiego obejmował

143 zakłady

w tym:

- 14** zakładów zakwalifikowanych do grupy o dużym ryzyku (ZDR);
- 31** zakładów zakwalifikowanych do grupy o zwiększonym ryzyku (ZZR);
- 98** tzw. pozostałych „potencjalnych sprawców poważnych awarii” (PSPA).

POTENCJALNI SPRAWCY POWAŻNYCH AWARII PRZEMYSŁOWYCH
 (zakłady o dużym ryzyku - ZDR, zakłady o zwiększonym ryzyku - ZZR, pozostali PSPA)
 wg stanu na dzień 31.12.2010 r.

Legenda
 4 Liczba potencjalnych sprawców poważnych awarii przemysłowych w powiatach

**WYKAZ ZAKŁADÓW O DUŻYM I ZWIĘKSZONYM RYZYKU
WYSTĄPIENIA POWAŻNEJ AWARII PRZEMYSŁOWEJ
WG STANU NA DZIEŃ 31.12.2010 R.**

Legenda:

- Zakłady o dużym ryzyku (ZDR)
- Zakłady o zwiększonym ryzyku (ZZR)

Prowadzony przez WIOŚ w Warszawie rejestr ZDR i ZZR uzgadniany jest z Komendą Wojewódzką PSP, zgodnie z *Porozumieniem* zawartym w dniu 25 listopada 2009r. pomiędzy Mazowieckim Wojewódzkim Inspektorem Ochrony Środowiska a Mazowieckim Komendantem Wojewódzkim Państwowej Straży Pożarnej.

Uzgodnieniu podlegają również prowadzone przez WIOŚ i PSP rejestry pozostałych zakładów, mogących powodować poważną awarię.

Obowiązujące obecnie przepisy prawa nie definiują i nie określają kryteriów klasyfikacji „potencjalnych sprawców poważnych awarii” (PSPA).

W WIOŚ w Warszawie do kategorii PSPA należą w szczególności zakłady:

- wykorzystujące substancje niebezpieczne w ilościach „pod progowych” tj. nie kwalifikujących do ZZR (np. zakłady wykorzystujące AMONIAK lub materiały wybuchowe klasy 1.4 (hurtownie fajerwerków) w ilości poniżej 50 Mg ;
- zlokalizowane na terenach zurbanizowanych, w sąsiedztwie zakładów ZDR, ZZR i innych PSPA, obiektów wrażliwych tj.: szpitale, szkoły, stadiony, hotele (grupy społeczne i populacje osób narażonych na skutki awarii);
- zlokalizowane w sąsiedztwie terenów cennych przyrodniczo, utworzonych lub ustanowionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody tj. parki narodowe i krajobrazowe, rezerваты przyrody, pomniki przyrody, obszary NATURA 2000 i inne;
- w których w przeszłości wystąpiły poważne awarie z udziałem substancji niebezpiecznych.

Profile działalności zakładów ZDR i ZZR na terenie woj. mazowieckiego:

Rodzaj działalności	Udziały % poszczególnych rodzajów działalności		
	ZDR	ZZR	ZDR + ZZR
Transport, magazynowanie dystrybucja gazu ziemnego i LPG	21	29	50
Przemysł rafineryjny (w tym terminale i bazy paliw ciekłych)	29	6	35
Przemysł chemiczny	29	10	39
Magazyny	14	19	33
Inne	7	36	43

Planowanie zagospodarowania przestrzennego (PZP).

Zalecenia dotyczące zagospodarowania przestrzennego w odniesieniu do zakładów ZDR i ZZR zawarte zostały w **Artykule 12** dyrektywy „Seveso II”.

Wprowadzono wymóg zachowania „**bezpiecznych odległości**” pomiędzy zakładami ZDR i ZZR a obszarami mieszkalnymi, budynkami i obszarami użytku publicznego, w miarę możliwości głównymi trasami komunikacyjnymi, obszarami rekreacyjnymi i obszarami szczególnego zainteresowania lub o szczególnej wrażliwości środowiska.

Kwestie planowania zagospodarowania przestrzennego (PZP) powiązane zostały z innymi elementami dyrektywy „Seveso II”

- Planowaniem operacyjno-ratowniczym (Artykuł 11);
- Przekazywaniem informacji do opinii publicznej (Artykuł 13);
- Skutkami transgranicznymi (Artykuł 13);
- Elementami domina (Artykuł 8).

Artykuły 11 oraz 13 dyrektywy „Seveso II” mają zastosowanie wyłącznie dla zakładów ZDR.

Przepisy dotyczące zagospodarowania przestrzennego oraz zapobiegania poważnym awariom zawarte zostały w następujących aktach prawnych:

- ❑ **w artykułach 71-76** ustawy Prawo ochrony środowiska, w szczególności **artykule 73 ust. 3, 3a, 4, 5 i 6** ustawy POŚ;
- ❑ **w artykułach 243-271b** ustawy Prawo ochrony środowiska (pośrednio jako obowiązki powiązane z zagospodarowaniem przestrzennym);
- ❑ **w artykule 11 pkt. 6 lit. I** ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- ❑ **w artykule 17 pkt. 6a** ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Zgodnie z **Artykułem 73** ustawy POŚ miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu powinny uwzględniać w szczególności następujące ograniczenia:

Zakaz budowy zakładów stwarzających zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi, a w szczególności zagrożenie wystąpienia poważnych awarii **w granicach administracyjnych miast oraz w obrębie zwartej zabudowy wsi**. Rozbudowa takich zakładów jest dopuszczalna pod warunkiem, że doprowadzi ona do ograniczenia zagrożenia dla zdrowia ludzi, w tym wystąpienia poważnych awarii.

Powyższy zakaz nie dotyczy budowy i rozbudowy zakładów na obszarach określanych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego jako tereny przeznaczone do działalności produkcyjnej, składowania i magazynowania, jeżeli plany te nie zawierają ograniczeń dotyczących zakładów stwarzających zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi.

Zakłady stwarzające zagrożenie wystąpienia poważnych awarii powinny być lokalizowane w bezpiecznej odległości:

- od siebie nawzajem,
- od osiedli mieszkaniowych,
- od obiektów użyteczności publicznej,
- od budynków zamieszkania zbiorowego,

- od obszarów ustanowionych w trybie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody - parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, obszarów Natura 2000, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, użytków ekologicznych, stanowisk dokumentacyjnych, pomników przyrody oraz ich otulin;
- od obszarów ustalonych w trybie przepisów ustawy - Prawo wodne m.in. tj. strefy ochronne ujęć wód oraz obszary ochronne zbiorników wód śródlądowych,
- od dróg krajowych oraz od linii kolejowych o znaczeniu państwowym.

Osiedla mieszkaniowe, obiekty użyteczności publicznej, budynki zamieszkania zbiorowego, obszary wrażliwe i cenne przyrodniczo, drogi krajowe oraz linie kolejowe o znaczeniu państwowym **powinny być lokalizowane w bezpiecznej odległości** od zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnych awarii.

Istniejącym zakładom, dla których bezpieczna odległość nie została zachowana, organy Inspekcji Ochrony Środowiska mogą, po uzyskaniu opinii właściwego organu Państwowej Straży Pożarnej, wydać decyzję w zakresie nałożenia dodatkowych zabezpieczeń technicznych, aby zmniejszyć niebezpieczeństwa, na jakie są narażeni ludzie.

Dyrektywa „Seveso II” oraz ustawa Prawo ochrony środowiska nie definiują pojęcia „bezpieczna odległość”.

Termin ten służy wskazaniu terenu/strefy/odległości poza zakładem, narażonych na skutki potencjalnych awarii przemysłowych (z uwzględnieniem w szczególności skali narażenia populacji i poziomu śmiertelności wskutek konkretnej awarii).

Brak jest w obowiązujących aktach prawnych obligatoryjnej metodyki wyznaczania bezpiecznych odległości.

Wszystkie zakłady stwarzające zagrożenie wystąpienia awarii (ZDR, ZZR, PSPA), dokonujący przewozu substancji niebezpiecznych oraz organy administracji są **zobowiązani do ochrony środowiska przed awariami** (Artykuł 244 POŚ).

Ochrona środowiska przed poważną awarią, oznacza **zapobieganie zdarzeniom mogącym powodować awarię oraz ograniczanie jej skutków dla ludzi i środowiska** (Artykuł 243 POŚ).

Zakłady ZDR i ZZR zobowiązane są do dokonania **zgłoszenia** (Artykuł 250) oraz opracowania, wdrożenia i przedłożenia PSP i WIOŚ **Programu Zapobiegania Awariom**, w trybie Artykułu 251 ustawy POŚ.

Dodatkowo prowadzący **zakład ZDR** jest zobowiązany m.in. do:

opracowania i wdrożenia systemu bezpieczeństwa gwarantującego ochronę ludzi i środowiska (Artykuł 252 POŚ);

opracowania raportu o bezpieczeństwie (Artykuł 253 POŚ);

Rozpoczęcie ruchu zakładu o dużym ryzyku może nastąpić po zatwierdzeniu raportu o bezpieczeństwie (Artykuł 255 POŚ).

opracowania wewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego (Artykuł 261 POŚ);

dostarczenia Komendantowi Wojewódzkiemu PSP informacji niezbędnych do opracowania zewnętrznego planu operacyjno-ratowniczego (Artykuł 261 POŚ).

Wewnętrzne i zewnętrzne plany operacyjno-ratownicze opracowywane są w celu zapobiegania, zwalczania i ograniczania skutków awarii przemysłowej (Artykuł 260 ustawy POŚ).

Zgodnie z Artykułem 259 ustawy POŚ **Komendant Wojewódzki PSP ustala**, w drodze decyzji, grupy zakładów ZZR lub ZDR, których zlokalizowanie w niedużej odległości od siebie może zwiększyć prawdopodobieństwo wystąpienia awarii przemysłowej lub pogłębić jej skutki, w szczególności ze względu na skoncentrowanie posiadanych rodzajów, kategorii i ilości składowanych substancji niebezpiecznych (tzw. „efekt domina”).

W ww. dokumentach opracowywanych dla ZDR i ZZR zawarte są dane i informacje (o różnym stopniu szczegółowości) dotyczące m.in. skutków dla życia i zdrowia ludzi oraz środowiska zidentyfikowanych, potencjalnych poważnych awarii na terenie danego zakładu.

Ustawa z dnia 22 lipca 2010r. o zmianie ustawy POŚ (Dz. U. Nr 152, poz. 1019) nałożyła na **prowadzącego zakład ZDR oraz na wójta, burmistrza lub prezydenta miasta właściwego ze względu na lokalizację zakładu ZDR obowiązki w zakresie przekazywania opinii publicznej i społeczeństwu informacji na temat środków bezpieczeństwa i sposobu postępowania w przypadku wystąpienia poważnej awarii (Artykuł 261 ust. 5-8 ustawy POŚ).**

Prowadzący zakład ZDR jest zobowiązany do:

- ❑ Udostępniania informacji, o których mowa w ww. ustawie na swojej stronie internetowej oraz ogłoszenia jej w siedzibie zakładu;
- ❑ Poinformowania, w szczególności w formie pisemnej lub elektronicznej:
  - jednostek organizacyjnych systemu oświaty i pomocy społecznej, zakładów opieki zdrowotnej oraz podmiotów określonych w wykazie zamieszczonym w wewnętrznym planie operacyjno –ratowniczym zakładu,
  - innych podmiotów i instytucji służących społeczeństwu, które mogą zostać dotknięte skutkami awarii;
- ❑ Przekazania informacji wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta.

Po uzyskaniu od prowadzącego zakład ZDR
informacji określonych w artykule 261 ust. 5 ustawy - Prawo
ochrony środowiska

**wójt, burmistrz lub prezydent miasta
zobowiązany jest podać te informacje
do publicznej wiadomości**

w sposób zwyczajowo przyjęty na danym terenie.

**Informacje powinny być zrozumiałe dla przeciętnego
odbiorcy.**

Ustawa z dnia 25 czerwca 2010r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej oraz ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 130, poz. 871) **wprowadziła obowiązek uzgadniania z właściwym organem PSP i WIOŚ projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (Artykuł 11 pkt. 6 lit. I) oraz projektu planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego (Artykuł 17 pkt. 6a ustawy PZP).**

Zakres uzgodnień obejmuje:

- ❑ lokalizację nowych zakładów ZDR lub ZZR,
- ❑ w istniejących zakładach ZDR lub ZZR - zmiany rodzaju instalacji i istniejących systemów zabezpieczeń oraz charakterystyki terenu w bezpośrednim sąsiedztwie zakładu, ze szczególnym uwzględnieniem czynników mogących przyczynić się do zwiększenia zagrożenia awarią przemysłową lub pogłębienia jej skutków (Artykuł 250 ust. 5 i 7),
- ❑ nowe inwestycje oraz rozmieszczenia obszarów przestrzeni publicznej i terenów zabudowy mieszkaniowej w sąsiedztwie zakładów ZDR lub ZZR, w przypadku gdy te inwestycje, obszary lub tereny zwiększają ryzyko lub skutki poważnych awarii.

Dziękujemy za uwagę

**WOJEWÓDZKI INSPEKTORAT
OCHRONY ŚRODOWISKA W WARSZAWIE**

**Ul. Bartycka 110A
00-716 Warszawa**

www.wios.warszawa.pl